

Asia: VN/14930/2022

Vuoroasuvan lapsen elatusavun suuruuden arvioiminen; työryhmän ehdotus

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Lausunnon antaja Keski-Suomen kärjäoikeus

Lausunnon laatijat Käräjätuomari Ritva Hiltunen

Käräjätuomari Paula Kohtanen

Käräjätuomari Anssi Savilampi

Käräjätuomari Jarkko Sulola

Viite: Oikeusministeriön lausuntopyyntö 9.2.2023, dnro VN/14930/2022,

Työryhmän ehdotus vuoroasuvan lapsen elatusavun suuruuden arvioimiseksi

(Oikeusministeriön julkaisuja, Selvityksiä ja ohjeita 2023:7)

LAUSUNNON ANTAMINEN

1. Johdanto

Oikeusministeriö on asettanut työryhmän valmistelemaan ehdotusta vuoroasuvan lapsen elatusavun määrittämisessä huomioon otettavista näkökohdista. Ehdotetulla ohjeella on tarkoitus täydentää vuonna 2007 julkaistua ohjetta lapsen elatusavun suuruuden arvioimiseksi (OM 2007:2).

Lapsen elatuksesta annetun lain mukaan kumpikin vanhempi vastaa lapsen elatuksesta kykynsä mukaan. Vuoroasumistilanteessa elatusapua maksava vanhempi voi olla kumpi tahansa vanhemmista.

Työryhmän ehdotuksessa on esitetty, että vuoden 2007 ohjeessa tarkoitettut lapsen yleiset ja erityiset kulut eli lapsen elatuksen tarve jaetaan vuoroasuvan lapsen elatusapua koskevassa laskelmassa molemmille vanhemmille.

Lisäksi on ehdotettu, että lapsen erityisiin kustannuksiin sisällytettäisiin vuoroasumistilanteissa lapsen osuus kummankin vanhemman asumiskuluista. Lapsen osuus olisi kuitenkin vain puolet vuoden 2007 ohjeessa osoitetuista prosenttiosuuksista. Muut lapsen erityiset kulut jaettaisiin kummallekin vanhemmalle sen mukaan, kumpi tosiasiallisesti vastaa kuluista. Lapsilisä vähennettäisiin lapsesta aiheutuvista kuluista samalla tavoin kuin vuoden 2007 ohjeessa esitetään.

Vanhempien elatuskykyä laskettaessa otettaisiin huomioon molemmilta vanhemmilta kohtuulliset asumiskulut, joissa on huomioitu lapsen aiheuttama tilan tarve.

Lapsesta aiheutuvien kulujen ja vanhempien elatuskykyä koskevien laskelmien jälkeen kustannusten jakautumista oikaistaisiin tarvittaessa elatusapuna maksettavalla määrällä, jotta vanhempien elatuskykyjen mukainen osuus kustannusvastuusta toteutuisi. Vuoden 2007 ohjeessa tarkoitettua luonapitovähennystä ei vuoroasumistilanteessa tehtäisi, koska yleiset kustannukset jaetaan molemmille vanhemmille.

Laskelmien lopuksi tulisi vielä arvioida, onko lopputulos kaikki asiaan vaikuttavat seikat huomioon ottaen kohtuullinen. Vuoroasuvan lapsen elatukseen vaikuttavat seikat ovat moninaisia, joten elatusavun määrittäminen on näissä tilanteissa korostetun tapauskohtaista.

Oikeusministeriö on pyytänyt kiinnittämään lausunnossa huomiota erityisesti vuoden 2007 ohjeeseen ehdotettuihin poikkeuksiin (3. jaksossa), elatustukea varten tehtävää merkintää

koskevaan ohjeistukseen (5. jakso) ja siihen, tulisiko täydentävään ohjeeseen lisätä muita näkökohtia vuoroasuvan lapsen elatusapuun liittyen.

2. Vuoden 2007 ohjeeseen ehdotetut poikkeukset

Työryhmän ehdotuksesta ilmenevät poikkeukset vuoden 2007 ohjeeseen vuoroasumistilanteissa ovat käräjäoikeuden näkemyksen mukaan perusteltuja ja kannatettavia. Laskentaesimerkit selkiyttävät ohjeen soveltamista käytännössä.

Käräjäoikeus huomauttaa, että ehdotuksen sivulla 24 olevan laskentaesimerkin kohdasta ”B:n elatuskyky” ilmeisesti puuttuu asumiskulujen vähennyksen kohdalta teksti ”vähennyksenä asumiskulut, joista on vähennetty...”.

Työryhmän ehdotuksen (s. 14) mukaan vanhempien keskinäistä elatusvastuuta jaettaessa lapsen yleiset kustannukset jaetaan lähtökohtaisesti puoliksi molemmille vanhemmille. Jos kuitenkin toinen vanhempi vastaa tosiasiallisesti suuremmasta osasta yleisiin kustannuksiin sisältyvistä hankinnoista ja kuluista, voidaan lapsen yleiset kustannukset jakaa laskelmassa vanhempien välillä tosiasiallisen käytännön mukaisesti. Käräjäoikeuden näkemyksen mukaan tämä yleisten kustannusten jakamista koskeva ohje tulee hyvin todennäköisesti aiheuttamaan erimielisyyttä vanhempien välillä kulujen tosiasiallisesta jakautumisesta ja johtaa oikeudenkäynneissä mahdollisesti laajan todistelun esittämiseen kummankin vanhemman maksamista lapsen kuluista. Näin ollen oikeudenkäynnin painopiste saattaa keskittyä laskelman lopputuloksen kannalta mahdollisesti melko vähämerkityksellisen yksityiskohdan käsittelemiseen. Käräjäoikeus esittääkin, että ohjeessa painotettaisiin yleisten kulujen puolittamista laskelmassa vahvana pääsääntönä, josta poikettaisiin vain painavista syistä, mikäli ero vanhempien tosiasiallisesta maksamien lapsen yleisten kulujen välillä on huomattava.

Ohje on tarkoitettu apuvälineeksi myös vanhempien keskinäiseen neuvotteluun elatusavun määrästä. Laskelman laatiminen pelkästään kirjallisia ohjeita seuraamalla ja laskentaesimerkeistä huolimatta on varsin monimutkaista varsinkin ensikertalaiselle, joten myös vuoroasumistilanteita koskevan sähköisen elatusapulaskurin käyttöönotto ja ylläpitäminen olisi erittäin toivottavaa (vrt. Lapin hyvinvointialueen ylläpitämä elatusapulaskuri sähköisessä Virtu.fi -portaalissa). Laskuri on käytössä myös käräjäoikeudessa elatusapuasioiden oikeudenkäyntien valmisteluissa ja sovitteluissa, koska se auttaa selkiyttämään ja havainnollistamaan vanhemmille elatusavun laskemisessa huomioon otettavia tuloja ja menoja.

3. Elatustukea varten tehtävää merkintää koskeva ohjeistus

Käräjäoikeuden näkemyksen mukaan elatustukea varten tehtävää merkintää koskeva ohjeistus on varsin selkeä ja sellaisenaan kannatettava. Elatuskyvyn puutteellisuuden arviointia koskevan laskelman perusteella voidaan selvittää, johtuuko elatustukea pienempi elatusavun määrä vanhempien puutteellisesta elatuskyvystä vai muusta syystä. Tämän tiedon merkitseminen selkeästi sopimukseen/päätökseen on olennaista.

Vuoroasumistilanteissa elatusapua maksava vanhempi voi olla kumpi tahansa vanhemmista mutta lapsella voi olla kotikuntalain perusteella vain yksi virallinen asuinpaikka. Elatustukilain 8 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan lapsella ei ole oikeutta elatustukeen, jos lapsi asuu elatusvelvollisen luona. Käräjäoikeus pohti, voiko tämä johtaa ristiriitaan tai epätasa-arvoon elatustuen maksamisessa lapselle esimerkiksi tilanteessa, jossa kummankin vanhemman elatuskyky on puutteellinen ja vanhemmista se, jonka luokse lapsen asuminen on kirjattu, on velvollinen maksamaan elatustuen määrän alittavaa elatusapua. Estääkö elatustukilain 8 §:n 1 momentin 1 kohta silloin elatustuen maksamisen lapselle? Käräjäoikeus toteaa, että ohjeistus tulee laatia siten, että se muodostaa yhdenmukaisen kokonaisuuden muun muassa elatustukilain säännösten kanssa ja elatustukilaki tulee päivittää ajan tasalle siten, että se kohtelee vanhempia vuoroasumistilanteissa tasapuolisesti. Toivottavaa olisi lisäksi, että aiheesta järjestettäisiin koulutusta kaikille uutta ohjetta soveltaville viranomaisille.

4. Tulisiko täydentävään ohjeeseen lisätä muita näkökohtia vuoroasuvan lapsen elatusapuun liittyen?

Käräjäoikeuden näkemyksen mukaan ohjeessa tulisi tuoda esiin, että monissa vuoroasumistilanteissa lapsen asumiskulujen ja muiden kulujen jakautuessa vanhempien kesken lähtökohtaisesti puoliksi, ei elatusavun maksamiselle ole tarvetta. Tämä muodostunee pääsäännöksi vuoroasumistilanteissa myös jatkossa.

Käräjäoikeus pohti, voisiko vuoroasumistilanteessa, jossa vanhempien elatuskyvyt ovat suunnilleen yhtä suuret ja riittävät, elatuslaskelma perustua lähinnä siihen, miten lapsen erityisten kustannusten maksaminen jakautuu vanhempien kesken, mitä tarvittaessa tasattaisiin maksamalla elatusapua lapselle.

4. Yhteenveto

Korkein oikeus on jo ratkaisussaan 2010:38 todennut, että oikeusministeriön elatusapuohje 2007:2 ei sovellu sellaisenaan vuoroasuvan lapsen elatusavun määrittämiseen, koska ainoastaan lähivanhemman asumiskulujen huomioiminen lapsen elatuksen tarpeessa on etävanhemman kannalta yksipuolista ja luonapitovähennyksen määrä on vuoroasumistilanteessa liian suppea. Tämä on johtanut lapsen elatuksesta vuoroasumistilanteissa annettujen ratkaisujen osalta epäyhtenäiseen oikeuskäytäntöön. Tilannetta on pyritty korjaamaan etävanhemman kannalta kohtuullisemmaksi

esimerkiksi jättämällä kummankin vanhemman asumiskulut huomioimatta elatusapulaskelmassa tai lisäämällä lapsen elatuksen tarpeeseen osuus myös etävanhemman asumiskuluista (esim. Turun hovioikeuden päätös 23.10.2020 nro 687). Vuoroasumistilanne on voitu huomioida myös tehtäessä elatusavun määrän osalta viimekätistä kohtuullisuusarviointia. Nämä eivät kuitenkaan ole olleet riittäviä toimenpiteitä vanhempien elatuskykyä tosiasiasa vastaavan ja elatuslain mukaisen elatusavun määrittämiseksi vuoroasumistilanteissa, joten oikeusministeriön elatusapuohjeen 2007:2 täydentäminen tältä osin on erittäin tarpeellista ja pitkään kaivattu uudistus. Ohjeistuksen täydentäminen edesauttaa lasten ja vanhempien yhdenvertaisuuden toteutumista, koska se yhtenäistää käytäntöjä niin hyvinvointialueiden kuin tuomioistuintenkin vahvistamissa elatusapusopimuksissa ja -päätöksissä, ja auttaa vanhempia ennakoimaan elatusavun määrää omalta kohdaltaan.

Käräjäoikeus toteaa, että työryhmän ehdotuksen (s. 19) mukaisesti viimekätinen kohtuullisuusarviointi on tärkeä työkalu, jolla voidaan tehdä laskelman osoittamaan elatusavun määrään tarvittaessa harkinnan mukainen tarkistus kohtuullisen ja oikeudenmukaisen lopputuloksen saavuttamiseksi. Tuomioistuimen tulee voida jatkossakin harkita muun muassa, kuinka pieniä euromääräisiä elatusapuja vanhempia on ylipäättään tarkoituksenmukaista velvoittaa vuoroasumistilanteissa maksamaan.

Vistilä Tomi
Keski-Suomen käräjäoikeus